

RIKOS- ASIANAJAJAN KÄSIKIRJA

Markku Fredman

ALMA TALENT ■ Helsinki 2021

Tilaa Rikosasianajajan käsikirja Alma Talent Shopista:
shop.almatalent.fi

2., uudistettu painos

Copyright © 2021 Alma Talent Oy ja tekijä
Yhteistyössä Lakimiesliiton Kustannus

ISBN 978-952-14-4336-7

ISBN 978-952-14-4337-4 (verkkokirja)

Kansi: Outi Pallari

Taitto: Notepad

Paino: BALTO print Liettua 2021

Anna palautetta kirjasta: kustannustoimitus@almatalent.fi

Alkusanat

Käsissäsi on Rikosasianajajan käsikirjan toinen painos. Aiempaan vuonna 2013 julkaistuun painokseen verrattuna sivuja on yli 200 enemmän ja oikeustapaustuettelosta ilmenee kirjassa käsiteltävän 219 edellisen painoksen jälkeen annettua korkeimman oikeuden ratkaisua.

Edellisen painoksen jälkeen toteutetuista lainsäädäntöuudistuksista todistelua koskeva sääntely on kattavasti esillä (esim. anonyymi todistustaakka, hyödyntämiskiellot ja tuomitsemiskynnykset), samoin syyteneuvottelu sekä EU:n rikosprosessia koskevien direktiivien mukanaan tuomat muutokset. Uusina jaksoina tässä painoksessa ovat myös menettämisseuraamukset, sananvapauslain mukaiset menettelyt sekä rikosprosessiin tulossa oleva sähköinen AIPA-järjestelmä.

Ensimmäisen painoksen esipuheessa totesin, että olen koonnut kirjaan oppeja, joita olen itse saanut vuonna 1987 alkaneella asianajourallani. Paljon olen oppinut myös näitä kirjoja kirjoittaessani, ja siltä osin kyse on omasta näkemyksestäni hyvistä käytänteistä, joiden suhteen kehitys ei varmaankaan vielä ole päätepisteessään. Paljon on sellaista, minkä voi tehdä toisin. Toivon kuitenkin, että tämä kirja herättää pohdiskelua siitä, miten parhaalla tavalla voimme edistää päämiehen etua ja oikeutta sekä prosessien sujumista samalla kun yhteiskunta jatkuvasti vähentää panostustaan oikeudenhoitoon.

Kirja on kirjoitettu rikosasianajajille ja sellaisiksi aikoville avuksi heidän työssään sekä asianomistajan avustajana että syytetyn puolustajana. Hyvät käytänteet ovat toki tarpeen myös niille lakimiehille, jotka satunnaisesti hoitavat rikosasioita. Edellisen painoksen ilmestyessä voimaan tulleen oikeudenkäyntiavustajalain myötä kirjan

kohderyhmään kuuluvat myös luvan saaneet oikeudenkäyntiavustajat, jotka ovat velvollisia noudattamaan hyvää asianajotapaa ja ovat myös julkisen valvonnan alaisia. Kirjassa on selostettu hyvän asianajotavan sisältö sekä tapa, jolla sitä valvotaan. Valvontakäytäntöä on kertynyt runsaasti ja sitä on sisällytetty tähän toiseen painokseen.

Olen pyrkinyt kirjoittamaan jaksoista ehyet kokonaisuudet, koska kyse on käsikirjasta, jota ei ole tarkoitettu luettavaksi kerralla kannesta kanteen vaan tarpeen mukaan sieltä täältä. Tämän myötä kirjassa on toistoa. Olen kuitenkin pyrkinyt varustamaan tekstin edellistä painosta runsaammilla ristiviitteillä siten, että lukija saa tiedon siitä, missä muussa jaksossa tietty teema on esillä. Myös pykäläviittauksia lakeihin on lisätty.

Jaksojen lopussa on aiempaan tapaan aiheeseen liittyvä kirjallisuusluettelo. Niissä on erityinen paino hovioikeuspiirien laatuhankeiden julkaisuilla, jotka nähdäkseni ovat erityisen hyödyllisiä käytännön asianajotyössä. Luetteloissa en ole viitannut aiheita koskeviin perusteoksiin, joihin voisi viitata lähes jokaisessa kohdin. Perusteoksiin on kuitenkin viitattu, jos tekstissä on kyseisiä teoksia siteerattu tai kommentoitu.

Olen kasvattanut kirjan lopussa olevan asiahakemiston termien lukumäärän lähes kaksinkertaiseksi edelliseen painokseen verrattuna. Uskon tämän helpottavan kirjan käyttämistä tarkoitukseensa.

Kiitän niitä lukuisia kollegoja ja tuomareita sekä Asianajajaliiton ja sen valvontayksikön henkilökuntaa, joita olen vaivannut kysymyksillä ja aineistopyynnöillä. Olen jälleen saanut kehittäviä kommentteja aina niin kannustavalta professori *Dan Frändeltä*. Asianajaja *Hanna-Maria Seppä* on paitsi lähettänyt julkaisemattomia ratkaisuja hyödynnettäväksi, myös rakentavasti kommentoinut käsikirjoituksen eräitä jaksoja. Kustannustoimittaja *Aino Raunio* on asiantuntevasti ja ripeästi saattanut tekstin julkaisukelpoiseen muotoon.

Suomen Asianajajaliiton säätiötä kiitän saamastani taloudellisesta tuesta.

Vallilassa, huhtikuussa 2021

Markku Fredman

Sisällys

ALKUSANAT	V
LYHENTEET	XXIII
1 JOHDANTO	1
1.1 Rikosasianajajien rooli oikeusvaltiossa	1
1.1.1 Asianajaja rikoksen uhrin tukena ja rikoksesta epäillyn puolustajana	1
1.1.2 Oikeusmurhat	9
1.1.3 Euroopan ihmisoikeussopimus ja sen soveltamiskäytäntö.....	19
1.1.3.1 Oikeus asianajajaan ja luottamukselliseen neuvotteluun asianajajan kanssa	19
1.1.3.2 Pidätetyn oikeus asianajajaan ennen kuulusteluja ja niiden aikana.....	24
1.1.3.3 Kotietsintä asianajotoimistossa.....	27
1.1.4 Euroopan unionin rikosprosessuaaliset direktiivit.....	30
1.2 Historiasta nykypäivään	35
1.2.1 Miksi Suomessa ei ole asianajajamonopolia – ja mitä siitä on seurannut?	35
1.2.2 Asianajotoiminnan sääntelyn kehitys Suomessa	44
1.3 Rikoksen uhri rikosasianajajan asiakkaana	49
1.4 Asianajotoiminnan privilegit lainsäädännössä.....	57

1.5	Kansainvälisiä variaatioita	62
1.6	Tehtävän asianajajalle asettamat vaatimukset	64
2	ASIANAJOTOIMINTAA KOSKEVAT SÄÄDÖKSET, MÄÄRÄYKSET JA OHJEET	73
2.1	Laissa asetetut yleiset kelpoisuusvaatimukset	73
2.1.1	Esitutkintalain mukainen avustajan yleinen kelpoisuus.....	75
2.1.2	OK 15 luvun ja ROL 2 luvun säännökset avustajan yleisestä kelpoisuudesta	75
2.1.3	Laki luvan saaneista oikeudenkäyntiavustajista	79
2.1.4	Asianajajalle asetetut kelpoisuusvaatimukset ja toiminnan rajoitukset.....	84
2.1.5	Asianajajan ja luvan saaneen oikeudenkäyntiavustajan kelpoisuusehtojen erot.....	90
2.1.6	Oikeusapulain mukaisen avustajan yleiset kelpoisuusvaatimukset	93
2.2	Toimiluvan ja Asianajajaliiton jäsenyyden hakeminen	94
2.2.1	Oikeudenkäyntiavustajan toimilupa	94
2.2.2	Asianajajaliiton jäsenyys.....	96
2.3	Avustajan esteellisyys rikosasiassa.....	97
2.3.1	Esteellisyydestä yleensä	97
2.3.2	Esitutkintalain mukainen avustajan esteellisyys	100
2.3.3	Esteellisyys oikeudenkäymiskaaren, ROL:n, luvan saaneista oikeudenkäyntiavustajista annetun lain sekä valtion oikeusapu- ja edunvalvontapiireistä annetun lain mukaan ..	104
2.3.4	Esteellisyys rikosasiassa hyvää asianajajatapaa koskevien ohjeiden mukaan.....	109
2.4	Hyvän asianajajatavan ja sitä koskevien ohjeiden asettamat velvollisuudet rikosasianajajalle.....	121
2.4.1	Yleistä.....	121
2.4.2	Asianajaja osana yhteiskuntaa sekä asianajajien perusarvot.....	124

2.4.3	Asianajajan yleiset velvollisuudet.....	128
2.4.3.1	Ammattitaito	128
2.4.3.2	Huolellisuus.....	133
2.4.3.3	Yhteydenpito.....	136
2.4.3.4	Kielto maksaa palkkiota toimeksiannon saamisesta.....	140
2.4.3.5	Salaa tallennetut keskustelut	143
2.4.4	Asianajaja ja päämies	144
2.4.4.1	Toimeksiannosta luopuminen.....	147
2.4.4.2	Toimeksiannon päättymisen jälkeiset toimet.....	155
2.4.4.3	Asianajajan palkkio.....	157
2.4.5	Asianajaja ja hänen asiakkaansa vastapuoli	160
2.4.5.1	Sovinnollisuus ja vastapuolen painostamiskielto.....	160
2.4.5.2	Vaatimus päämiehen kulujen korvaamisesta	164
2.4.6	Asianajajan velvollisuudet muita kuin päämiestään ja vastapuoltaan kohtaan.....	166
2.4.6.1	Tuomioistuimelle ja viranomaiselle osoitettava arvostus	166
2.4.6.2	Velvollisuus totuuteen	169
2.4.6.3	Asianajaja, todistajat ja asiantuntijat	171
2.4.6.4	Kollegiaalisuus.....	173
2.4.7	CCBE:n eurooppalaiset tapaohjeet	175
2.5	Hyvä asianajotapa	177
2.6	Euroopan unionin asianajajia ja oikeudenkäyntiavustamista koskevat säännökset ja direktiivit.....	184
2.6.1	Perusoikeuskirja.....	184
2.6.2	Asianajaja- ja etabloitumisdirektiivit	188
2.6.3	Muut rikosasianajajan työhön vaikuttavat direktiivit.....	189
2.6.3.1	Direktiivi oikeudesta avustajaan rikosoikeudellisissa menettelyissä ..	190

2.6.3.2	Direktiivi oikeudesta tulkkaukseen rikosoikeudellisessa menettelyssä...	193
2.6.3.3	Direktiivi oikeudesta tiedonsaantiin rikosoikeudellisessa menettelyssä...	197
2.6.3.4	Direktiivi rikoksen uhrien oikeuksia, tukea ja suojelua koskevien vähimmäisvaatimusten vahvistamisesta	201
2.6.3.5	Direktiivi lasten oikeuksista epäiltyinä ja haavoittuvassa asemassa olevia epäiltyjä koskeva suositus	202
2.6.3.6	Oikeusapudirektiivi	204
2.7	Asianajajan ilmaisunvapaus, salassapitovelvollisuus ja vaitiolovelvollisuus	205
2.7.1	Asianajajan ilmaisunvapaus.....	205
2.7.2	Käsiteltävään asiaan liittyvä salassapito.....	214
2.7.2.1	Laista johtuva salassapito	214
2.7.2.2	Tuomioistuimen antama salassapitomääräys.....	222
2.7.2.3	Päämiehen yhteydenpidon rajoittamisen vaikutus avustajan toimintaan	225
2.7.3	Asianajajia ja luvan saaneita oikeusavustajia koskeva laissa säädetty salassapitovelvollisuus	227
2.7.3.1	Salaisuuden paljastamisen rangaistavuus	227
2.7.3.2	Asianajajan ja luvan saaneen oikeudenkäyntiavustajan salassapitovelvollisuus häntä todistajana kuultaessa	234
2.7.3.3	Onko asianajosalaisuuden hyväksikäyttö sitä paljastamatta rangaistavaa?.....	239
2.7.4	Asianajajaa koskeva hyvään asianajajatapaan perustuva vaitiolovelvollisuus.....	241

2.7.5	Ilmaisukielto esitutkinnassa	243
2.7.6	Sisäpiirintiedosta aiheutuvat rajoitukset	246
2.8	Avustajaa ja puolustajaa koskevat säännökset.....	248
2.8.1	Asianomistajan avustaja ja tukihenkilö.....	250
2.8.2	Puolustaja.....	254
2.8.2.1	Oikeus saada puolustaja.....	255
2.8.2.2	Puolustajan määrääminen viran puolesta.....	258
2.8.2.3	Puolustuskulujen korvaaminen valtiolle	263
2.8.2.4	Erityissäännökset puolustuksen järjestämisestä.....	265
2.8.3	Sijaisen käyttö avustajan ja puolustajan tehtävissä	267
2.8.4	Tehtävään määrätyn asianomistajan avustajan tai puolustajan vaihtaminen ja määräyksen peruuttaminen.....	269
2.8.5	Puolustajan määräyksen raukeaminen ja määräyksen jatkaminen	271
2.9	Julkinen oikeusapu ja sen perusteella maksettavat palkkiot ja kulukorvaukset	274
2.9.1	Oikeusavun saamiselle asetetut vaatimukset..	274
2.9.2	Oikeusapupäätös ja avustajan määrääminen sekä omavastuu ja omavastuun periminen	280
2.9.3	Ratkaisupyyntö ja muutoksenhaku tuomioistuimen OikApuL:n nojalla tekemistä päätöksistä	287
2.9.4	Avustajan palkkio, tarpeelliset toimenpiteet ja oikeusavun määrälliset rajat	288
2.9.5	Palkkioasetus, palkkion määrä, sen alentaminen ja korottaminen.....	297
2.9.6	Kulujen korvaus	306
2.9.7	Romeo-järjestelmä laskun esittämiseen ja palkkioiden maksatukseen	309
2.9.8	Sijaisen käyttö, avustajamääräyksen peruuttaminen ja avustajan vaihtaminen.....	311

2.10	Oikeusturvavakuutus rikosasiassa ja rikosvahinko- korvauksena maksettavat kulukorvaukset	314
2.10.1	Oikeusturvavakuutus.....	314
2.10.2	Rikosvahinkolain mukaan korvattavat oikeudenkäyntikulut.....	319
2.11	Oikeudenkäyntiavustajien valvonta.....	320
2.11.1	Asianajajien valvonta	320
2.11.2	Luvan saaneiden oikeudenkäyntiavustajien valvonta.....	324
2.11.3	Menettely Suomen Asianajajaliiton yhteydessä toimivassa valvontalautakunnassa	331
2.11.4	Oikeudenkäyntiavustajalautakunnan toiminta valvonta-asiassa	333
2.11.5	Muutoksenhaku kurinpidollisesta ratkaisusta	335
2.11.6	Kelpoisuusehtojen valvonta	337
2.11.7	Tuomioistuinten suorittama valvonta	339
2.11.7.1	Esiintymiskielto.....	341
2.12	Asianajaja rikoksesta epäiltynä.....	346
2.12.1	Salassapitovelvollisuus ja oikeus puolustautua.....	346
2.12.2	Kotietsintä asianajotoimistossa.....	349

3	RIKOSPROSESSI ASIANOSAISEN AVUSTAJAN TAI PUOLUSTAJAN NÄKÖKULMASTA.....	353
3.1	Yleistä.....	353
3.1.1	Avustajan ja puolustajan lakisääteiset tehtävät ROL:n mukaan	353
3.1.2	Epäillyn ja syytetyn oikeuksien turvaaminen..	354
3.1.3	Kuka on asianomistaja?.....	357
3.1.4	Kuolleen rikoksen uhrin oikeudenomistajat..	362
3.1.5	AIPA-järjestelmä.....	363
3.2	Esitutkinta	365
3.2.1	Avustajan ja puolustajan tehtävät pääkohdittain	365
3.2.2	Rikosilmoituksen/tutkintapyyntö tekeminen, syyttämispyyntö esittäminen ...	368

3.2.3	Neuvottelu päämiehen kanssa.....	372
3.2.3.1	Luottamuksellisen neuvottelun merkitys avustamiselle ja puolustautumiselle.....	372
3.2.3.2	Vankilatapaamiset ja kirjeenvaihto.....	381
3.2.4	Itsekriminointisuoja.....	386
3.2.5	Avustaminen kuulustelussa.....	395
3.2.5.1	Avustajan rooli kuulustelussa.....	395
3.2.5.2	Kuulusteluun valmistautuminen...	400
3.2.5.3	Ennen kuulustelua tehtävät ilmoitukset.....	402
3.2.5.4	Varsinainen kuulustelu.....	405
3.2.5.5	Toimenpiteet kuulustelukysymysten jälkeen.....	410
3.2.5.6	Alustavat puhuttelut ja sellipuhuttelut.....	413
3.2.6	Salduz-periaate: epäillyn ja syytetyn oikeus luopua avustajan käytöstä, esitutkintakertomus näyttönä.....	417
3.2.7	Läsnäolo muussa kuin oman päämiehen kuulustelussa.....	434
3.2.8	Tunnistamismenettelyt.....	435
3.2.9	Pää- ja vastakuulustelun toteuttaminen poikkeuksellisesti jo esitutkinnassa.....	448
3.2.9.1	Alle 15-vuotiaat ja henkisesti toiminnaltaan häiriintyneet kuultavina esitutkinnassa.....	448
3.2.9.2	Muiden kuin lasten kuuleminen videotallenteelle.....	455
3.2.10	Loppulausunto esitutinnan johdosta.....	458
3.2.11	Syyteoikeuden vanhentuminen ja vanhentumisajan jatkaminen.....	462
3.3	Asianosaisen oikeus tiedonsaantiin rikosasioissa.....	466
3.3.1	Tiedonsaannin merkitys.....	466
3.3.2	Asianosaisjulkisuus ja kuulemisperiaate Suomen rikosprosessissa.....	474

3.3.2.1	Ihmisoikeussopimuksen asettamat vaatimukset tiedonsaannille.....	476
3.3.2.2	Esitutkintalaki ja laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta	480
3.3.3	Tiedonsaanti esitutkinnan aikaisesta pakkokeinosta päätettäessä.....	493
3.3.4	Tiedonsaanti ylimääräisestä tiedosta ja salaisista pakkokeinoista.....	505
3.3.4.1	Tiedonsaantioikeus pakkokeinoilla hankitusta aineistosta, jota ei liitetä esitutkintapöytäkirjaan	505
3.3.4.2	Salaisten pakkokeinojen salassapito esitutkinnan päätyttyä.....	510
3.4	Oikeus saada tietoa omalla tai ymmärtämällään kielellä ja oikeus käyttää tätä kieltä.....	515
3.4.1	Esitutkinnan kieli, tulkkaus ja käännökset	515
3.4.2	Rikosoikeudenkäynnin kieli, tulkkaus ja käännökset	520
3.5	Yleisjulkisuus ja tiedottamista koskevat säännökset...	526
3.5.1	Julkisuuslain ja YTJulkL:n peruseriaatteet...	526
3.5.2	Esitutkinta-asiakirjojen yleisjulkisuus.....	528
3.5.3	Tuomioistuinasioiden diaarijulkisuus, asiakirjajulkisuus, käsittelyjulkisuus, ratkaisujulkisuus.....	533
3.5.4	Esitutkintaviranomaisten ja syyttäjän tiedottamista koskevat säännökset ja ohjeet...	542
3.5.5	Journalistien itsesääntelynormit rikosuutisointiin liittyen	548
3.5.6	Asianajajan oikeus tiedottaa päämiehensä asiasta	549
3.6	Vangitseminen ja matkustuskielto	552
3.6.1	Kiinniotto, pidättäminen ja vangitseminen...	553
3.6.2	Syytteen nostamisen määräaika vangitsemisen yhteydessä.....	569
3.6.3	Poissaolevan vangitseminen	571
3.6.4	Matkustuskielto ja tutkinta-aresti vangitsemisen vaihtoehtoina.....	573

3.6.5	Vangitsemisasian uudelleen käsittely ja vangitsemiskantelu	579
3.6.6	Yhteydenpidon rajoitus ja muut tutkintavangin oikeuksien rajoitukset	583
3.7	Asianajajan rooli muissa pakkokeinoissa.....	590
3.7.1	Kotietsintä.....	590
3.7.1.1	Kotietsinnän laillisuuden saattaminen tuomioistuimen ratkaistavaksi	592
3.7.1.2	Erityinen kotietsintä	598
3.7.1.2.1	Asianajaja etsintävaltuutettuna	602
3.7.2	Takavarikko ja asiakirjan jäljentäminen.....	605
3.7.2.1	Määritelmä ja edellytykset	605
3.7.2.2	Takavarikkokiellot	607
3.7.2.3	Oikeussuojakeinot takavarikkoasiassa.....	610
3.7.3	Vakuustakavarikko.....	614
3.7.4	Salaiset pakkokeinot	622
3.7.4.1	Peitetoiminta ja valeosto	624
3.7.4.2	Valvottu läpilasku	629
3.7.4.3	Telekuuntelu ja televalvonta, ylimääräinen tieto	631
3.7.4.4	Tekninen kuuntelu ja asuntokuuntelu	640
3.7.4.4.1	Asianajaja julkisena asiamiehenä asuntokuuntelusta päätettäessä	643
3.7.5	Sananvapauslain mukaiset pakkokeinot	647
3.8	Edunvalvojan sijaisena ja edunvalvojana toimiminen ..	650
3.8.1	Vajaavaltaisen puhevallan käyttö rikosasioissa	650
3.8.2	Edunvalvojan määrääminen rikosprosessia varten	652
3.8.3	Prosessiedunvalvojan määrääminen rikosprosessissa	657
3.8.4	Päämiehen edun valvonta edunvalvojana tai edunvalvojan sijaisena.....	659

3.9	Syyteneuvottelu, tuomioesitys ja tunnustamisoikeudenkäynti	662
3.10	Pääkäsittelyyn valmistautuminen	672
3.10.1	Yleistä.....	672
3.10.2	Asianomistajan toissijainen syyteoikeus.....	674
3.10.2.1	Asianomistajan oikeus vaatia rangaistusta.....	674
3.10.2.2	Rikosprosessi ilman syyttäjää.....	675
3.10.2.3	Asianomistaja syyttäjän myötäpuolena	675
3.10.3	Asianomistajan korvausvaatimusten esittäminen.....	677
3.10.3.1	Yleistä	677
3.10.3.2	Henkilövahinkoja koskevat korvausvaatimukset	682
3.10.3.3	Kärsimystä koskeva korvausvaatimus	689
3.10.3.4	Sairaanhoitokulujen, hautajais- kulujen sekä ansion ja elatuksen menettämisen korvaaminen.....	695
3.10.3.5	Isännänvastuu.....	699
3.10.3.6	Liikennevakuutuksen vaikutus korvausvaatimukseen liikennerikosjutuissa.....	705
3.10.3.7	Korvausvelan viivästyskorko ja oikeudenkäyntikulujen korvausvaatimus	708
3.10.4	Neuvottelu syyttäjän kanssa.....	710
3.10.5	Kirjallinen vastaus vaatimukseen.....	711
3.10.5.1	Vastaus syytteeseen	711
3.10.5.2	Vastaus korvausvaatimukseen	716
3.10.5.3	Vastaus menettämistä koskeviin vaatimukseen	721
3.10.6	Käsittelyn kiireelliseksi määrääminen.....	722
3.10.7	Yhdyskuntapalvelu, nuorisorangaistus, nuorta koskeva seuraamusselvitys, valvonta- rangaistuksen edellytysten selvittäminen	724

3.10.7.1	Yhdyskuntapalvelu.....	724
3.10.7.2	Nuorisorangaistus.....	725
3.10.7.3	Valvontarangaistus.....	727
3.10.7.4	Seuraamusselvitys	728
3.10.8	Valmisteluistunto.....	730
3.11	Todistelu rikosprosessissa	733
3.11.1	Syyttäjän ja asianomistajan todistustaakka ja tuomitsemiskynnys	733
3.11.2	Yleistä todistelusta rikosprosessissa.....	742
3.11.3	Kirjalliset todisteet ja esitutkintakertomus näyttönä	746
3.11.4	Katselmusesineet ja -kohteet, paikkaan kohdistuva katselmus.....	751
3.11.5	Asiantuntijalausunto.....	751
3.11.6	Editio	759
3.11.7	Suullinen henkilötodistelu ja todistamiskiellot	761
3.11.8	Anonyymi todistaja	768
3.11.9	Todistelun nimeäminen ja todistusteemojen ilmaiseminen	771
3.11.10	Todistelun vastaanottaminen pääkäsitellyn ulkopuolella.....	776
3.11.11	Hyödyntämiskiellot ja ongelmallisen ”ainoan ja ratkaisevan näytön” arviointi.....	777
3.11.11.1	Yleistä	777
3.11.11.2	Todisteen näyttöarvon alentaminen: ei riitä ainoaksi tai ratkaisevaksi näytöksi	780
3.11.11.3	Hyödyntämiskiellon asettaminen ..	792
3.12	Pääkäsitely	808
3.12.1	Pääkäsitely osana oikeudenkäyntiä.....	808
3.12.2	Pääkäsitelyyn ajankohta ja esteet	811
3.12.3	Asianosaisen läsnäolo pääkäsitelyssä	814
3.12.3.1	Pääkäsitely aloittaminen esteestä huolimatta.....	814
3.12.3.2	Pääkäsitely ilman vastaajan henkilökohtaista läsnäoloa	815

3.12.3.3	Asianosaisen ja hänen avustajansa tai asiamiehensä etösallistuminen pääkäsittelyyn.....	817
3.12.4	Syytteen ja korvausvaatimukseen vastaaminen pääkäsittelyssä.....	817
3.12.5	Asiaesittely.....	819
3.12.6	Kirjallisten todisteiden, katselmuskohteiden ja asiantuntijalausuntojen esittely.....	821
3.12.7	Asianosaisten ja todistajien kuuleminen.....	822
3.12.7.1	Pääkuulustelu, vastakuulustelu ja täydentävät kysymykset	822
3.12.7.2	Kuuleminen puhelimitse tai videoyhteyden avulla.....	826
3.12.7.3	Kuultavan poissaolon tai vaitiolon seuraukset.....	828
3.12.7.4	Esitutkinnassa todisteeksi tallennetun kertomuksen käyttö todisteena pääkäsittelyssä.....	834
3.12.7.5	Anonyymin todistajan kuuleminen pääkäsittelyssä.....	837
3.12.7.6	Poliisin vaitiolo-oikeus todistajana	839
3.12.8	Asiantuntijatodistelu pääkäsittelyssä	845
3.12.9	Loppulausunto pääkäsittelyssä	848
3.12.9.1	Näyttö, juridiikka, korvaukset	848
3.12.9.2	Seuraamuskeskustelu	854
3.12.10	Mielentilatutkimus	862
3.12.11	Ennakkoratkaisupyyntö EU-tuomioistuimelta.....	869
3.12.12	Tuomittavan ja tuomitun vangitseminen tai tutkinta-aresti	871
3.12.13	Menettämiskaatimet ja -seuraamukset	876
3.12.13.1	Konfiskaation edellytyksistä.....	876
3.12.13.2	Hyödyn menettäminen.....	878
3.12.13.3	Laajennettu rikoshyödyn menettäminen.....	883

3.12.13.4	Rikoksentekeväliseen, rikoksen kohteen ja rikoksella tuotetun esineen menettäminen	884
3.12.13.5	Menettämisseuraamuksen kohtuullistaminen.....	888
3.12.14	Liiketoimintakielto.....	890
3.12.15	Oikeudenkäyntikuluvaatimus ja siihen vastaaminen.....	896
3.12.15.1	Vastaajan velvollisuus korvata asianomistajan kulut	896
3.12.15.2	Asianomistajan velvollisuus korvata vastaajan oikeudenkäyntikuluja ja todistelukuluja	903
3.12.15.3	Valtion korvausvastuu syyttäjän vaatimuksen tullessa hylätyksi	905
3.12.15.4	Todistelukulujen ja vastapuolen oikeusapukustannusten määrääminen korvattavaksi	911
3.12.15.5	Avustajan tai asiamiehen kuluvastuu	916
3.12.16	Oikeudenkäynnin viivästymishyvitys.....	922
3.13	Valituksen, vastavalituksen ja vastauksen laatiminen, hovioikeusmenettely	930
3.13.1	Yleistä muutoksenhausta rikosasiassa	930
3.13.2	Jatkokäsittelylupa	934
3.13.3	Ennakkopäätösvalitus	939
3.13.4	Valituksen laatiminen, asian rajaaminen	941
3.13.5	Vastavalitus.....	949
3.13.6	Lisäaika valituksen laatimiseen.....	952
3.13.7	Vastaus valitukseen	953
3.13.8	Valituksen ja vastauksen jatkokäsittely	956
3.13.9	Hovioikeuden pääkäsittely.....	959
3.13.9.1	Pääkäsittelyn toimittamisvelvollisuus ja päätös pääkäsittelystä.....	959
3.13.9.2	Pienimuotoinen pääkäsittely valittajan kuulemiseksi.....	965

3.13.9.3	Valittajan ja muiden asianosaisten velvollisuus saapua hovioikeuden pääkäsittelyyn.....	966
3.14	Asianajajien rooli korkeimman oikeuden ennakkopäätösten saamiseksi	973
3.14.1	Milloin valituslupaa on tarkoitus hakea?	973
3.14.2	Valitusluvan hakeminen.....	976
3.14.3	Hovioikeuden ratkaisun täytäntöönpanon kieltäminen tai keskeyttäminen	985
3.14.4	Vastaus vastapuolen valituslupahakemukseen, suullinen käsittely.....	986
3.15	Tuomion täytäntöönpano	988
3.15.1	Korvaustuomion täytäntöönpano	988
3.15.2	Rikosvahinkokorvaus.....	990
3.15.2.1	Lain soveltamisala ja poikkeukset korvausoikeuteen	990
3.15.2.2	Henkilövahingon ja siihen liittyvän vahingon korvaaminen	994
3.15.2.3	Muut korvattavat vahingot	997
3.15.2.4	Korvauksen hakeminen	999
3.15.2.5	Toisessa EU-maassa tapahtunut rikos.....	1001
3.15.2.6	Muutoksenhaku.....	1002
3.15.3	Korvaus vapaudenmenetyksen johdosta.....	1003
3.15.4	Rangaistusten täytäntöönpano.....	1011
3.15.4.1	Vankeusrangaistuksen täytäntöönpano.....	1011
3.15.4.2	Sakkojen perintä ja sakon muunto vankeudeksi	1012
3.16	Ylimääräinen muutoksenhaku.....	1017
3.16.1.	Kantelu	1019
3.16.2	Tuomionpurku	1023
3.16.2.1	Purku syytetyn eduksi	1023
3.16.2.2	Purku syytetyn vahingoksi	1027
3.16.3	Asiamiespakko ja oikeudenkäyntikulut	1032
3.16.4	Menetetyn määräajan palauttaminen	1034

4	ERITYISPROSESSIT	1037
4.1	Lähestymiskielto	1037
4.2	Rikoksen johdosta tapahtuva luovuttaminen.....	1049
4.2.1	Yleistä.....	1049
4.2.2	Eurooppalainen pidätysmääräys.....	1053
4.2.2.1	Puitepäätöksen asettamat vaatimukset jäsenmaille	1053
4.2.2.2	Luovuttaminen Suomesta toiseen EU-maahan	1056
4.2.2.2.1	Luovuttamiseen suostumisen edellytykset ja kieltäytymisperusteet...1056	
4.2.2.2.2	Päätöksenteko ja toimivaltaiset viranomaiset.....	1064
4.2.2.2.3	Säilöönotto.....	1065
4.2.2.2.4	Puolustajan määrääminen luovutettavaksi pyydetylle ja hänelle tehtävät ilmoitukset, puolustajan tehtävät	1066
4.2.2.2.5	Luovuttamisasian käsittely kärjäoikeudessa	1068
4.2.2.2.6	Muutoksenhaku	1070
4.2.2.2.7	Luovuttamispäätöksen täytäntöönpano	1070
4.2.2.3	Luovuttaminen toisesta EU-maasta Suomeen	1072
4.2.3	Pohjoismainen luovuttamismenettely	1077
4.2.3.1	Luovuttaminen Suomesta toiseen Pohjoismaahan.....	1078
4.2.3.2	Luovuttaminen toisesta Pohjoismaasta Suomeen	1081
4.2.4	Yleinen luovuttamislaki, luovuttaminen EU:n ja Pohjoismaiden ulkopuolelle ja sieltä Suomeen	1082
4.2.4.1	Säilöönottovaihe	1082

4.2.4.2	Luovuttamispyyntö	1085
4.2.4.3	Luovuttamisen edellytykset	1087
4.2.4.4	Asianosaisen kuuleminen ja päätöksenteko luovuttamisasiassa..	1092
4.2.4.5	Suomesta tehtävä luovuttamispyyntö EU:n ja Pohjoismaiden ulkopuolelle	1095
4.3	Ulkomaalaisen rikoksentehtäjän karkottaminen	1097
4.4	Vangin siirto toiseen valtioon suorittamaan rangaistustaan	1105
4.5	Elinkautisvangin vapauttamismenettely	1109
4.6	Armahdus	1114
4.7	Ihmisoikeusvalitukset.....	1117
5	MALLIASIAKIRJOJA	1127
5.1	Tutkintapyyntö poliisille	1130
5.2	Loppulausunto esitutinnan johdosta	1133
5.3	Asianomistajan vaatimukset käräjäoikeudelle	1137
5.4	Syytetyn vastaus käräjäoikeudelle	1142
5.5	Valitus hovioikeudelle	1146
5.6	Vastaus hovioikeudelle	1150
5.7	Valituslupahakemus ja valitus korkeimmalle oikeudelle	1153
	OIKEUSTAPAUSHAKEMISTO	1161
	ASIAHAKEMISTO	1177

Lyhenteet

AAL	Laki asianajajista 496/1958
AOA	eduskunnan apulaisoikeusasiamies
AOKa	valtioneuvoston apulaisoikeuskansleri
AvustajaL	Laki luvan saaneista oikeudenkäyntiavustajista 715/2011
CCBE	Euroopan unionin asianajajaliittojen neuvosto, Le Conseil des barreaux européens
EIS	Euroopan ihmisoikeussopimus, SopS 19/1990
EIT	Euroopan ihmisoikeustuomioistuin
EOA	eduskunnan oikeusasiamies
ETL	Esitutkintalaki 805/2011, ellei erikseen viitata aikaisempaan lakiin 449/1987
EU	Euroopan unioni
HelHO	Helsingin hovioikeus
HolhousTL	Holhoustoimilaki 442/1999
I-SHO	Itä-Suomen hovioikeus
JulKL	Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta 621/1999
KHO	korkein hallinto-oikeus
KKO	korkein oikeus
KouHO	Kouvolan hovioikeus
KRP	keskusrikospoliisi
ks.	katso
L	laki
LiikVakL	Liikennevakuutuslaki 460/2016
Luovuttamislaki	Laki rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta 456/1970
OikApuL	Oikeusapulaki 257/2002
OK	Oikeudenkäymiskaari 1734

Lyhenteet

Oka	valtioneuvoston oikeuskansleri
OM	oikeusministeriö
Palkkioasetus	Valtioneuvoston asetus oikeusavun palkkioperusteista 290/2008
PKL	Pakkokeinolaki 806/2011, ellei erikseen viitata aikaisempaan lakiin 450/1987
PoliisiL	Poliisilaki 872/2011, ellei erikseen viitata aikaisempaan lakiin 493/1995
Putkalaki	Laki poliisiin säilyttämien henkilöiden kohtelusta 841/2006
RHO	Rovaniemen hovioikeus
RikVahL	Rikosvahinkolaki 1204/2005
Rise	Rikosseuraamuslaitos
RL	Rikoslaki 39a/1889
ROL	Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa 689/1997
SEUT	Sopimus Euroopan unionin toiminnasta
SopS	sopimussarja
SyyttKorvL	Laki syyttömästi vangitulle tai tuomitulle valtion varoista vapauden menetyksen johdosta maksettavasta korvauksesta 422/1974
THL	Terveiden ja hyvinvoinnin laitos
THO	Turun hovioikeus
tulkkausdirektiivi	Direktiivi oikeudesta tulkkaukseen rikosoikeudellisessa menettelyssä 2010/64/EU
TVL	Tutkintavankeuslaki 768/2005
UK	Ulosottoakaari 705/2007 tai Yhdistynyt kuningaskunta
UlkomL	Ulkomaalaislaki 301/2004
v.	vastaan, versus
VaaHO	Vaasan hovioikeus
VahL	Vahingonkorvauslaki 412/1974
VakO	vakuutus oikeus
VKL	Vakuutuslautakunta
VKST	Valtakunnansyyttäjän toimisto
VKSV	Valtakunnansyyttäjänvirasto
VNA	valtioneuvoston asetus
vrt.	vertaa
YTJulkL	Laki oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa 370/2007
Ään.	äänestys